

Voor de Heer en voor Oranje

Ter nagedachtenis aan mijn lieve moeder Antje Basoski-Bolt (1944-2011)

Voor de Heer en voor Oranje

Simon Oomius en zijn orangistische bazuinen
(1672-1674)

THEO BASOSKI

Hilversum
Verloren
2020

De publicatie van dit boek werd mede mogelijk gemaakt door de Stichting Afbouw Kampen.

Sponsored by **STICHTING AFBOUW KAMPEN**

Afbeeldingen op het omslag: voorkant gravure van Bernard Picart (1728), Willem III legt de eed als stadhouder af in 1672, collectie Museum Boijmans van Beuningen; achterkant zilveren historiepenning, anoniem (1672), Noodzakelijkheid van de verheffing van Willem III tot stadhouder, collectie Rijksmuseum Amsterdam.

ISBN 978 90 8704 824 2

Dit is de handelseditie van een proefschrift verschenen aan de Theologische Universiteit Kampen

© 2020 Theo Basoski

Uitgeverij Verloren

Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum

www.verloren.nl

Omslagontwerp: Rombus/Tanja Stropsma

Layout: Rombus, Hilversum

Druk: Wilco, Amersfoort

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	7
Inleiding	9
1 Discussie in het Rampjaar	9
2 Vijf bazuinen	11
3 Confessionalisering	16
4 Probleemstelling en methode	21
5 Bronnen en opbouw van het onderzoek	24
6 Relevantie	25
DEEL A: HISTORISCHE CONTEXT	27
1 Simon Oomius en de confessionele staat	29
1 Simon Oomius – een korte biografische schets tot 1678	29
2 Oomius’ netwerk	34
3 <i>Theologico-politica dissertatio</i> (1662) en <i>Schriftuerlijcke Prognosticatie</i> (1666)	37
4 Conclusie	43
2 De samenbindende factor	45
1 Een nieuwe tijd	45
2 Oorlogstijd	49
3 Gereformeerd en eenheid	50
4 Oranje en eenheid	53
5 Vrijheid en eenheid	59
6 Staatsvorm en wereldbeeld	60
7 Gods voorzienigheid	62
8 Conclusie	64
3 Bazuinen	66
1 Overtuigen	66
2 Bazuinen	67
3 Confessionalisering	73
4 Oomius’ bazuinen	76
5 Conclusie	81

DEEL B: ANALYSE	83
4 Een politieke koers	85
1 De stem van de stadhouder	85
2 Burgers en oorlog	89
3 Regenten en oorlog	92
4 Handel en scheepvaart	93
5 Conclusie	96
5 Een rechtvaardige oorlog	98
1 Oorlog en vrede	98
2 Verbroken verbonden	104
3 De vroomheid van de <i>Theologia Practica</i>	105
4 Een vroom leger	114
5 Conclusie	118
6 Een bijzonder land	121
1 Vaderland	121
2 Verbond	125
3 Frankrijk	131
4 De paus en zijn bisschoppen	134
5 Engeland	137
6 Conclusie	141
7 De onmisbare schakel: het stadhouderschap van de Oranjes	142
1 De moord op Johan en Cornelis de Witt	142
2 Eenheid	147
3 Gods voorzienigheid	152
4 Oranje-karakters	156
5 Conclusie	158
Conclusie	161
Samenvatting	168
Summary	172
Bijlage 1: Bazuinen 1486-1795	176
Bijlage 2: Overzicht van bazuinen naar meest voorkomende titels	189
Gedrukte bronnen	196
Literatuur	198
Register van namen	206
Over de auteur	208

Woord vooraf

Bij het begin van mijn studie theologie in Kampen had ik nooit aan promoveren gedacht. Bij het einde van mijn studie ook niet. Het was mooi geweest en ik had zin om als predikant aan het werk te gaan. Daarom is het woord vooraf van mijn proefschrift de goede plek om mijn promotores hartelijk te bedanken. Prof.dr. Frank van der Pol wil ik bedanken omdat hij mij gestimuleerd heeft om überhaupt aan deze studie te beginnen. Dr. Joop Koopmans bedank ik voor de stimulerende gesprekken. Zijn inbreng en expertise als historicus zijn voor mij als theologisch geschoolde een waardevolle verbreding van mijn omgang met geschiedenis. De leden van de beoordelingscommissie, de hoogleraren prof. dr. H. van den Belt (vU), prof. dr. E.A. de Boer (TU Kampen) en prof. dr. G.H. Janssen (UvA), dank ik voor hun nuttige commentaar. De leden van de onderzoeksgroep Early Modern Reformed Theology en later het Centre for Dutch Reformation Studies wil ik bedanken voor hun kritische en opbouwende commentaar. De kerkenraad en gemeente van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt te Groningen-Noord-West wil ik bedanken dat de mogelijkheid mij geboden is om naast mijn werk als gemeentepredikant te blijven studeren. Tevens ben ik een woord van dank verschuldigd aan mijn goede vrienden Thijs van de Kamp en Jan Kortterink die als mijn paranimfen willen optreden. Jan dank ik ook hartelijk voor het nauwkeurig nakijken van de tekst en zijn hulp om de tekst klaar te maken voor uitgave. Albert Gootjes ben ik dankbaar dat hij de Engelse samenvatting wilde verzorgen.

Voor mij horen zeker mijn ouders bij de personen die ik op deze plek wil bedanken. Nu ik terugkijk op een periode van studie besef ik dat zij mij altijd gestimuleerd hebben om de mogelijkheden die zich voordeden ook positief te ontvangen. De overtuiging dat we niet uit de lucht zijn komen vallen, maar dat God ons door onze ouders verbonden heeft met vele voorgelachten heeft mij gestimuleerd om mij te verdiepen in de kerkgeschiedenis. Ik ervaar het als groot gemis dat mijn moeder niet meer heeft meegemaakt dat ik met mijn promotiestudie begon. Aan haar draag ik dit boek met liefde op. Mijn vrouw Froukje Johanna ben ik veel dank verschuldigd omdat zij met geduld en liefde niet alleen ruimte heeft gegeven aan mij en mijn studie, maar zij heeft mij ook altijd gestimuleerd.

Ik dank God voor alles wat Hij heeft gegeven om deze studie te beginnen en af te
ronden. De kerk getuigt over Hem in het lied *Dankt, dankt nu allen God*:

Van Hem, de ene Heer,
gaf het verleden blijk,
het heden zingt zijn eer,
de toekomst is zijn rijk.

Groningen, 2019

Inleiding

1 Discussie in het Rampjaar

Het jaar 1672 is de Nederlandse geschiedenisboeken ingegaan als het Rampjaar. Het voortbestaan van de Republiek was toen allerm minst zeker. De Republiek werd door Engeland op zee aangevallen en door Frankrijk, Keulen en Munster te land. De Fransen maakten zich na hun oorlogsverklaring in april 1672 in rap tempo meester van Gelderland, Overijssel en Utrecht. Zij konden veel steden zonder enig verzet innemen. Ook diverse Duitse forten aan de Rijn vielen in slechts vijf dagen tijd in hun handen. Burgers saboteerden de verdediging en militairen aan Nederlandse zijde gaven de moed wel erg snel op. In onder andere Arnhem en Utrecht werd de rooms-katholieke eredienst weer officieel ingevoerd. Er waren regenten die voor alles zichzelf en hun bezit in veiligheid brachten. Veel regeerders van het land waren bang en besluiteloos.¹ De houding van deze regenten maakte hen onder de bevolking zo verdacht, dat ze van verraad werden beschuldigd.² Door de snelle opmars van de Fransen ontstond er paniek. Door de militaire dreiging van de Engelsen werden de handel over zee en de visvangst bovendien onmogelijk. In de hoop uit de ellendige situatie te komen werd prins Willem III in juli tot stadhouder van Zeeland en Holland benoemd. Begin augustus legde Johan de Witt zijn ambt als raadpensionaris neer, omdat hij niet langer de juiste man op de juiste plaats was. Op 20 augustus werd hij, samen met zijn broer Cornelis, vermoord.

Door deze opeenstapeling van gebeurtenissen was 1672 voor de Republiek in de zeventiende eeuw het jaar waarin de meeste pamfletten het licht zagen. Er verschenen meer dan 1600 pamfletten.³ Om dat cijfer enigszins te kunnen vergelijken met de aantallen pamfletten in andere crisisjaren in die eeuw maakte Roeland Harms een vergelijking met het crisisjaar 1650, toen Willem II met een leger optrok naar Amsterdam. Hij nam daarvoor de Knuttel-catalogus als uitgangspunt en selecteerde alleen de Nederlandstalige vlugschriften die betrekking hebben op het conflict dat zich in die tijd voordeed.⁴ In 1650 verschenen hierover 132 pamfletten, waarvan er achttien van vóór het optreden van Willem II tegen Amsterdam zijn en 114 van

1 Dreiskämper, 'Redeloos, radeloos, reddeloos', 56; Israel, *The Dutch Republic*, 798; Troost, *Stadhouder-koning Willem III*, 81-83.

2 Van Deursen, *De last van veel geluk*, 326-328.

3 Harms, *Pamfletten en publieke opinie*, 18; Reinders, *Gedrukte chaos*, 14.

4 Harms, *Pamfletten en publieke opinie*, 14, 28-30.

daarna. Voor de conflicten in 1672 gaat het om een totaal van 531 pamfletten.⁵

Frijhoff en Spies plaatsen de pamfletten en de onder meer daarin gevoerde maatschappelijke discussie in het kader van de ‘netwerkcultuur’ van de Republiek. Zij stellen dat die cultuur open was, met veel contacten en netwerken tussen de verschillende lagen van de bevolking zodat ‘participatie van alle Nederlanders aan de culturele dynamiek’ gewaarborgd was. Een van de sleutelbegrippen die daarbij een rol spelen, is ‘discussiecultuur’. In de discussiecultuur zien Frijhoff en Spies het ‘vormbeginsel’ ‘voor de andere culturele ontwikkelingen in de sociale ruimte.’ Hierbij valt onder andere te denken aan de overleg- en vergadercultuur, het zoeken naar consensus en het rekening houden met wat er in de samenleving leeft.⁶

In de zeventiende eeuw waren de regenten in de Republiek zich er goed van bewust dat niet alleen zij de samenleving vormden. In crisissituaties konden zij afgekeurd worden op slecht bestuur. Dat was bij de Opstand zo geweest en dit zou zich in 1672 weer voordoen.⁷ Dat de bevolking invloed kon uitoefenen op de politieke besluitvorming maakte het noodzakelijk dat zij gewonnen moest worden voor het politieke beleid. Daarom was het noodzakelijk de bevolking te informeren.⁸ Om deze twee redenen, informeren en overtuigen, werden vanuit de kringen van regenten pamfletten geschreven. Pamfletten waren een krachtig middel om de bevolking bij de actualiteit te betrekken en te mobiliseren.⁹ Bovendien was dit niet alleen een middel waardoor bestuurders de bevolking konden beïnvloeden. De bevolking kon ook zelf via drukwerk invloed uitoefenen op de bestuurders.¹⁰ Meijer Drees benoemt de functie van een pamflet dan ook als lezersbeïnvloeding en die beïnvloeding had in grote mate betrekking op de actualiteit.¹¹

Om aan te geven hoe ver de invloed van drukwerk kon reiken, beschrijft Reinders de relatie tussen beïnvloeding door middel van pamfletten en het gebruik van geweld in het Rampjaar. Een voorbeeld van die relatie ziet Reinders in de verschijning van *De worsteling Jacobs*, een tekst van de Haagse predikant Simon Simonides. Dit hagiografische geschrift uit 1672 gaat over Jacob van der Graaf. Op 21 juni 1672 pleegde Van der Graaf samen met drie anderen een aanslag op Johan de Witt. De raadpensionaris overleefde de aanslag en Van der Graaf werd als enige gearresteerd. Simonides beschrijft Van der Graaf tussen zijn arrestatie en zijn terechtstelling en zet hem neer als een vrome jongeling. Volgens tijdgenoten was dit pamflet een van de oorzaken van de moord op Johan de Witt en zijn broer Cornelis, op 20

5 Harms, *Pamfletten en publieke opinie*, 29-30, 95-97, 135-137. Het grote verschil in het aantal pamfletten uit 1672 dat Reinders noemt (1600) en dat Harms noemt (531) zit in het feit dat Harms zich beperkt heeft tot de Knuttel-catalogus en daarin tot Nederlandstalige pamfletten die betrekking hebben op het conflict. Reinders heeft ook buiten de Knuttel-catalogus gekeken en heeft tevens anderstalige pamfletten bij zijn onderzoek betrokken, Reinders, *Gedrukte chaos*, 14-16.

6 Frijhoff en Spies, 1650, 68, 218-226.

7 Reinders, *Gedrukte chaos*, 13-23; Dingemanse, *Rap van tong, scherp van pen*, 13.

8 Frijhoff en Spies, 1650, 147; Reinders, *Gedrukte chaos*, 19; Dingemanse, *Rap van tong, scherp van pen*, 11-12.

9 Frijhoff en Spies, 1650, 220; Dingemanse, *Rap van tong scherp van pen*, 14-15.

10 Reinders, *Gedrukte chaos*, 17-18.

11 Meijer Drees, ‘Pamfletten’, 10-11.

augustus 1672.¹² Het valt buiten het onderwerp van deze studie om hierop nader in te gaan; het gaat mij er hier alleen om duidelijk te maken dat pamfletten de samenleving zodanig beïnvloed hebben, dat die bijgedragen hebben aan een sfeer waarin dit kon gebeuren.¹³

Met een pamflet kon je vrijwel iedereen bereiken, ook de ongeletterden aangezien veel teksten werden voorgelezen en doorverteld.¹⁴ In de oorlog vanaf 1672 schreef ook Simon Oomius, op dat moment predikant van Purmerland en Waterland, pamfletten met als doel de meningsvorming over maatschappelijke kwesties te beïnvloeden. Diverse predikanten lieten door middel van het schrijven van pamfletten van zich horen wat betreft politieke aangelegenheden.¹⁵ Ook zij maakten deel uit van de discussiecultuur van de zeventiende-eeuwse Republiek. Oomius was in dit opzicht dus niet uniek. Toch valt hij als uitzonderlijk te typeren vanwege het grote aantal pagina's dat hij publiceerde tussen 1672 en 1674. Vanaf het najaar van 1672 tot na de Vrede van Westminster in februari 1674 schreef hij vijf politieke pamfletten, in totaal 540 pagina's.

2 Vijf bazuinen

De vijf pamfletten die in deze studie centraal staan, zijn Oomius' bazuinen. Het betreft onderling samenhangende teksten. Het is niet zo dat hierbij meteen gedacht moet worden aan eschatologisch geladen geschriften, zoals later in deze studie nog zal blijken. De eerste bazuin verscheen in het najaar van het Rampjaar en is dus een van de vele geschriften die in 1672 het licht zagen. De laatste bazuin is van het voorjaar van 1674. Ze zijn met andere woorden verschenen in de beginjaren van het stadhouderschap van Willem III. Het gaat om een *Oorlogsbazuin* (1672), een *Troostbazuin* (1673), nog een *Oorlogsbazuin*, (1673), een *Triomfbazuin* (1674) en een *Vredesbazuin* (1674). Deze bazuinen zijn het onderwerp van dit onderzoek en zijn de centrale bronnen van deze studie. Ze zijn onderdeel van de discussiecultuur, maar wijken in omvang af van de meest populaire pamfletten die veel korter waren en doorgaans in een speelsere vorm zijn geschreven. Oomius' bazuinen zijn omvangrijke betogen van tussen de 82 pagina's, de *Oorlogsbazuin* uit 1673, en 171 pagina's, de *Vredesbazuin*.

In het voorwoord van zijn *Vredesbazuin* (1674) maakt Oomius enkele evaluatieve opmerkingen over het doel waarom hij zijn bazuinen heeft geschreven:

12 Reinders, *Gedrukte chaos*, 70-73; Troost, *Stadhouder-koning Willem III*, 92-98.

13 Reinders, *Gedrukte chaos*, 70-73, 144; Dingemans, *Rap van tong, scherp van pen*, 15; Troost, *Stadhouder-koning Willem III*, 94-95; Prud'homme van Reine, *Moordenaars van Jan de Witt*, 181.

14 Dingemans, *Rap van tong, scherp van pen*, 15-16.

15 Frijhoff en Spies, 1650, 220, 222.

soo om alle *Ingesetenen* aen te moedigen tot het *kloeckmoedigh* aennemen der *Wapenen*, met welcke wy, door een *stijf-sinnigh* ende *onverwickelick* [onwrikbaar] opset, onse *Vryheyt* ende *Godtsdienst*, de *twee* on-weerderlickste *Panden*, en veel *hooger* dan het *Leven* te aghten, hadden te *beschermen*; als om andere *beklemde* en *benauwde* herten te *vertroosten*. Ende als nu wederom de *reghterhandt* des *Heeren* over ons begon te *veranderen*, ende Hy, door verscheyden aenmerckelicke *Overwinningen* hadde, als met den *vinger*, gethoont, dat wy hadden een *rechtveerdige* saecke; soo hebb' ick het *geluydt* van een *Triumph-Bazuyn* doen horen. En nu de Heere (door dat sijn groote *Instrument* tot onse *Verlossinge*, den Heere *Prince* van *Orangie*,) soo wonderlick onse *duysternissen* doet *opklaren*; nu Hy het *Light* laet opgaen uyt onse *duysternissen*; nu Hy het *Leven* ons soo *schielick* geeft uyt de *doodt*.¹⁶

Oomius betoogt hier met andere woorden dat hij met zijn bazuinen de actualiteit heeft gevolgd en die heeft willen duiden.

In de al beschreven situatie van ontreddering en angst in de Republiek, schreef Oomius in 1672 zijn eerste *Oologhs-bazuyn*. Hij begint die met de constatering dat de overheden en burgers bang waren.¹⁷ Hij vervolgt zijn betoog door zich te richten op de deugd 'kloeckmoedigheyt'. Oomius definieert deze deugd als een christelijke deugd, die door de Heilige Geest wordt gewerkt. Gods roeping is de grond van de 'kloeckmoedigheyt', die met zich meebrengt dat men gevaar moet ondergaan met beleid, vrijwillig, dat wil zeggen uit liefde voor het vaderland en Gods kerk, zonder op te geven en in vertrouwen op God. Het doel van deze deugd is de bescherming van het vaderland en Gods kerk. Vervolgens geeft Oomius een overzicht van personen die dapperheid moeten betonen: de kapitein-generaal, de oversten te velde, de kapiteins, de soldaten en 'bootsgezellen' en ook de burgers en boeren, de overheden en regenten, de predikanten en de vrouwen. Kortom, de hele samenleving. Dan wijdt Oomius een paragraaf aan zijn kritiek op de slappe houding van militairen, burgers en regenten. Hij geeft redenen om de wapens op te nemen: voor 'ons volk en land' en voor de 'steden en sterkten van onze God'. Diegenen die weigeren te vechten betonen zich geen ware nakomelingen van de voorouders. De wapens opnemen is geloofsplicht en op deze manier kan ook getoond worden dat men Gods kerk en de ware religie, het vaderland, de vrijheid, land- en bondgenoten, het nageslacht en het hele christenrijk liefheeft. Militairen wordt voorgehouden dat het gaat om roeping, waardigheid en eer. Verder houdt Oomius zijn lezers voor dat de vijanden zonder reden de Republiek aanvallen en dat terugvechten hetzelfde is als een rechtvaardige oorlog voeren. Als de oorlog rechtvaardig is, dan is men verplicht die te voeren. Een andere reden is dat Willem III – evenals zijn voorouders – ook dapper voor het vaderland heeft gestreden. Oorlogvoeren heeft wel een doel, namelijk vrede brengen. Oomius sluit af met het

¹⁶ Oomius, *Vrede-bazuyn*, toe-eygeningh.

¹⁷ De volledige titel van deze bazuin is *Oorloghs-bazuyn*, *geblaesen ter opweckinge van alle ingesetenen in de noch overige provincien, steden en sterkten van Nederlandt, om onder de banieren van onsen seer gewenschten stadthouder Willem de III, doorlughtigh Prince van Orangien. &c. kloeckmoedighlick te veghten tegen onse vijanden.*

geven van voorschriften om dapperheid op de juiste manier te eren en te stimuleren, en lafheid en trouweloosheid te straffen. Diegenen die dapper ten strijde trekken vertrouwen op God met heel hun hart.

In de troostbazuin uit 1673 wil Oomius zijn lezers erop wijzen dat er hoop is in deze moeilijke tijd.¹⁸ Oomius grondt die hoop op het feit dat de vijanden een onwettige, onnodige en onchristelijke oorlog voeren, waarbij zij ook nog eens zeer wreed te werk gaan. God doet recht en wel aan de Republiek, omdat zij wel rechtvaardige redenen heeft om oorlog te voeren. Andere redenen om hoop uit te putten zijn gelegen in het feit dat God in zijn voorzienigheid bijzondere zorg voor de Republiek heeft getoond, dat Gods kerk in de Republiek is en dat er nog zo veel vrome mensen wonen. God zal laten zien dat Hij zijn kinderen liefheeft. Omdat God zelf rechtvaardig, genadig en barmhartig, en almachtig is, is er nog een reden om hoop te hebben. Oomius laat zien dat God in het verleden op een ongedachte manier uitkomst heeft gegeven en dat Hij dat weer heeft laten zien in de recente gebeurtenissen: de Franse opmars is niet verder gegaan, de Prins van Oranje is stadhouder geworden en verkeerde leiders zijn gestraft, er zijn ook enkele militaire successen te melden, waarvoor er op 5 juli een dankdag is uitgeschreven door de Staten van Holland. Tot slot roept Oomius op tot bekering en om geen ‘verstandt, noch correspondentie’ met Gods vijanden te hebben. Hij spoort aan om belastingen te betalen, de stadhouder te steunen en hem de financiën te geven die nodig zijn voor de oorlog. Ook moet belasting betaald worden om de soldaten die hun leven wagen in hun onderhoud te voorzien. Als men niet wil bijdragen gaan vaderland, bezit en religie verloren.

In 1673 verschijnt eveneens Oomius' *Oorloghs-bazuyns tweede deel*.¹⁹ Oomius wijst op God als de eerste oorzaak van de moeilijke situatie van de Republiek. God moet weer tot vriend gemaakt worden om erger te voorkomen. Het is namelijk God, die de een overwinning geeft en de ander ondergang. Hij geeft of ontnemt zaken die voor militair succes nodig zijn. God kan voor het oog sterke, machtige en moedige legers een nederlaag geven. Oomius somt vele wonderlijke manieren op waarop God dat kan doen. Toch blijft de boodschap dat God vanwege de zonde oorlog en nederlagen geeft. Daarom herhaalt Oomius zijn boodschap dat God tot vriend gemaakt moet worden door tot verzoening met Hem te komen, bekering en een vrome levenswandel. Worden er nederlagen geleden, dan moet naar God als oorzaak daarvan gekeken worden, de zonde moet onder ogen gezien worden en daar moet verdriet over zijn. Uit een overwinning blijkt echter niet per definitie dat de zaak waarom gestreden wordt ook rechtvaardig is en andersom is een nederlaag ook niet altijd een teken van Gods straf op de zonde, want God is soeverein. Uit de nederlaag moet men weer opkomen om de goddeloze overwinning van de Fransen

¹⁸ Oomius, *Troost-bazuynse, geblaesen ter aenmoediging van alle bekommerde ingesetenen in het Vereenighde ende nu seer vernederde Nederlandt*.

¹⁹ Oomius, *Oorloghs-bazuyns tweede deel, geblaesen ter opwekkinge van alle ingesetenen in de noch overige provincien, steden en stercken van het nu vernederde Nederlandt, om onder de baniere van Willem de III, doorlughtigh Prince van Orangien, &c. kloeckmoedighlick te veghten tegen onse tegenwoordige vyanden*.

weer te niet te doen. Dit doet men door ‘lichamelijke wapens’ ter hand te nemen en eendrachtig te zijn, want eendracht maakt macht. Oomius wijst op de onenigheid in de Republiek, is van mening dat de oorzaak daarvan is weggenomen en ziet in de stadhouder het hoofd van de Republiek dat eenheid brengt. In de Unie van Utrecht (1579) ziet Oomius de noodzakelijke eendracht. Er zijn echter ook ‘geestelijke wapens’: tranen en gebed. Hierdoor wendt men zich tot God. Oomius roept ten slotte op tot onderwerping aan Gods leiding. Ook als de uitkomst van de oorlog in het nadeel is, dan mag de discussie met God niet aangegaan worden.

In de *Triumph-bazuyn* (1674) wordt het voor de Republiek gunstig verloop van de oorlog geduid: het is wonderlijk ingrijpen van God.²⁰ Met deze bazuin bezingt Oomius de overwinning en wijst hij aan hoe die overwinning ook bestendig kan worden door lichamelijke en geestelijke middelen. Oomius sluit aan bij zijn tweede oorlogsbazuin als hij erop wijst dat de zaken en omstandigheden die nodig zijn voor een overwinning door God worden gegeven. Tijd en gelegenheid van de overwinning alsmede de manier waarop die behaald wordt, zijn vaak wonderlijk. God geeft daartoe legerleiders en soldaten, maar Hij kan ter zee en te land ook bijzondere weersomstandigheden geven. Om de overwinning te behalen is er Godsvertrouwen nodig. Naast lichamelijke moeten er ook geestelijke wapens gebruikt worden om de overwinning te behalen. Ook de overheden moeten deze middelen gebruiken, door de ware godsdienst te beschermen en te bewaren en de onderdanen tot bekering en een vroom leven op te roepen. Van overheden wordt verwacht dat zij wat dir betreft een goed voorbeeld zijn, een biddend leven leiden en op God vertrouwen. Verder dienen de overheden er zorg voor te dragen dat er vrome soldaten geworven worden en legerleiders moeten zorgen voor goede christelijke discipline in de legers. Van militairen mag een vroom leven verwacht worden. Oomius klaagt echter over het verval in christelijke legers: er moet heel wat verbeterd worden. Ook van de inwoners van het land wordt een vrome levensstijl verwacht, die zich onder andere uit in verootmoediging voor God en gebed voor de legers. Zo wordt God bewogen om te helpen in de strijd en de soldaten worden op Gods grote macht gewezen.

De *Vrede-bazuyn* van 1674 is geschreven naar aanleiding van de Vrede van Westminster in februari van dat jaar.²¹ Oomius maakt onderscheid tussen de geestelijke vrede, die gelovigen mogen ervaren met God en met zichzelf, en een tijdelijke of lichamelijke vrede die betrekking heeft op mensen in hun privéomstandigheden: huiselijk, kerkelijk en burgerlijk. De *Vredesbazuyn* gaat echter over nog een ander soort tijdelijke vrede, namelijk de publieke. Daarmee bedoelt Oomius de situatie

²⁰ Oomius, *Triumph-bazuyn, geblaesen bij gelegenthey van de Verwonderlicke en Heerlicke Overwinningen, met welke de Heere onsen Staet heeft gelieven te zegenen, onder het hooghwijs beleydt van onse glorieusen en loffelicken Stadthouder en velt-heer Willem de III, doorlughtigh Prince van Orangien, &c. Met aenwysingen der middelen, soo geestelicke, als lighaemelicke, om de verkregeen victorien nogh verder voort te setten.*

²¹ Oomius, *Vrede-bazuyn, geblasen soo by gelegenthey der aengenaeme vrede, tusschen den doorluchtigen en grootmachtigen heere koningh van Groot Britannien, ende de hoogh-mogende heeren Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden, gemaect tot Westmuster den 19.febr. 1674. Als der verwonderlicke verlatinge der overheerde steden, sterckten ende provincien van desen staet door de vyanden.*